

ARUBA

Examen MAVO

2021

Tijdvak-1
maandag 24 mei
07.30 – 10.00 uur

GESCHIEDENIS

Correctie- voorschrift

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling.
- 2 Algemene regels.
- 3 Vakspecifieke regels.
- 4 Beoordelingsmodel.
- 5 Inzenden scores.
- 6 Bronvermeldingen.

1 Regels voor de beoordeling voor het schooljaar 2020 - 2021

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de volgende regels.

1. De directeur stelt zo spoedig mogelijk het door de kandidaten gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het proces-verbaal van het examen aan de examinerator ter hand.
2. De examinerator kijkt het werk zo spoedig mogelijk na, wijst er de onvolkomenheden in aan en geeft het werk aan de gecommiteerde.
3. De gecommiteerde beoordeelt het zo spoedig mogelijk en levert het resultaat van de beoordeling uiterlijk twee dagen voor de bekendmaking van de cesuur in.
4. Indien de commissie, belast met de vaststelling van de opgaven, bindende normen voor de beoordeling van het werk heeft opgesteld, passen de examinerator en de gecommiteerde deze bij hun beoordeling toe.
5. Indien voor een vak twee of meer examineratoren optreden, bepalen zij in onderling overleg de behaalde scores per vraag. Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het geschil voorgelegd aan de voorzitter van de examencommissie van de desbetreffende school. De voorzitter van de examencommissie kan hierbij in overleg treden met de voorzitter van de gecommiteerden. De voorzitter van de gecommiteerden kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde wordt gemiddeld met de dichtstbijzijnde beoordeling van de examinerator en de eerste gecommiteerde.
6. De examinerator en gecommiteerde drukken hun beoordeling uit in een cijfer uit de schaal van cijfers 1 tot en met 10 met de daartussen liggende cijfers met één decimaal aan de hand van de omzettingstabel. De examinerator en gecommiteerde vermelden de door hen toegekende cijfers niet op het werk zelf, doch op een afzonderlijk vel papier.
7. De examinerator vult de vastgestelde cijfers voor het schriftelijk examen in op een lijst van cijfers, waarvan het model door de directeur van de Directie Onderwijs wordt vastgesteld. De examinerator en de gecommiteerde ondertekenen de lijst.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende regels van toepassing:

- 1 De examinerator tikt in de digitale versie van het scoreblad, verstrekt door het Examenbureau, de namen en/of nummers van **alle kandidaten in** en het aan iedere kandidaat toegekende aantal scorepunten per vraag.
2. Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die **geen gehele getallen** zijn, of een **score minder dan 0** zijn **niet toegestaan**.
3. Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
Indien
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
  - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
4. Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de letter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.

5. Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
6. Eenzelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
7. Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het Examenbureau. Het is **niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel**. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
8. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
9. Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen. Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur. De directeur of een door hem aangewezen persoon stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het Examenbureau heeft de correctievoorschriften vastgesteld. De corrector mag **niet afwijken van het correctievoorschrift**.

NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

NB3 Als het Examenbureau vaststelt dat een (centraal) examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld in een erratum naar de directeur van de scholen gestuurd.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In geval dat het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen. In dat geval houdt het Examenbureau bij de vaststelling van de cesuur/N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen **kunnen maximaal 87 scorepunten worden behaald.**

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld.

1. De vakinhoudelijke argumenten waarvan sprake is in de algemene regel 3.3 moeten voor het vak geschiedenis en staatsinrichting afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.
2. Indien in een antwoord 'voorbeeld van een juist antwoord' staat, bevat het antwoord voorbeelden van juiste antwoorden. Het is geen opsomming van alle denkbare juiste antwoorden.

4 Het beoordelingsmodel

---

vraag

antwoord

deelscore

Samenleving en economie

De industrialisatie van Groot-Brittannië

1

maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Bron 2 past bij een samenleving rond 1700 want:

- de meeste mensen in Groot-Brittannië leefden van de landbouw.
- er wordt een agrarisch-ambachtelijke samenleving afgebeeld.

2

maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De verbetering in de gezondheidszorg.
- Minder sterfgevallen.

3

maximumscore 1

Verandering in de manier van produceren, eerst handmatig met eenvoudige machines en na de revolutie in fabrieken.

4

maximumscore 3

a4 – b3 – c2 – d1

Indien vier antwoorden juist

3

Indien drie antwoorden juist

2

Indien twee of één antwoord juist

1

vraag	antwoord	deelscore
5	<p>maximumscore 2 <i>Voorbeelden van juiste antwoorden zijn twee van de volgende:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Door de bloeiende wereldhandel kon Groot-Brittannië veel kapitaal verdienen. - Groot-Brittannië bezat koloniën waardoor men gemakkelijk en goedkoop aan grondstoffen kon komen. - Groot-Brittannië bezat koloniën voor afzetmarkten. <p><i>Per juist antwoord:</i></p>	1
6	<p>maximumscore 1 D</p>	
7	<p>maximumscore 1 Niet blij, want hij werd weggeconcurrereerd door grote fabrieken.</p>	
8	<p>maximumscore 2 <i>Voorbeelden van juiste antwoorden zijn twee van de volgende:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kinderen waren goedkoper. - Kinderen werkten harder. - Kinderen klaagden minder. <p><i>Per juist antwoord:</i></p>	1
<p><u>De opkomst van een supermacht</u></p>		
9	<p>maximumscore 1 <i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Slavernij. - Slavenhandel. 	

vraag	antwoord	deelscore
10	<p>maximumscore 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oorzaak. 2. Gevolg. 3. Gevolg. <p><i>Per juist antwoord:</i></p>	1
11	<p>maximumscore 1</p> <p>B</p>	
12	<p>maximumscore 1</p> <p>De kolonisten moesten wel belasting betalen, maar hadden geen inbreng in de politiek.</p>	
13	<p>maximumscore 1</p> <p><i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimaat. - Natuurlijke hulpbronnen. 	
14	<p>maximumscore 1</p> <p><i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het aanleggen van spoorwegen. - Het maken van treinen. - Het maken van wagons. 	
15	<p>maximumscore 1</p> <p>Kanalen werden aangelgd.</p>	
16	<p>maximumscore 1</p> <p>Slavernij.</p>	
17	<p>maximumscore 1</p> <p>Tijdens de Amerikaanse burgeroorlog kregen de zuidelijke staten geen industriële producten meer van de noordelijke staten.</p>	

vraag	antwoord	deelscore
18	<p>maximumscore 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. industrie 2. spoorwegen 3. noordelijke staten 4. Zuiden 5. reconstructie 	
	<i>Indien <u>vijf</u> antwoorden juist</i>	3
	<i>Indien <u>vier</u> of <u>drie</u> antwoorden juist</i>	2
	<i>Indien <u>twee</u> of <u>één</u> antwoord juist</i>	1
19	<p>maximumscore 2</p> <p>Nr. 1 Nr. 5</p>	
	<i>Per juist antwoord:</i>	1
20	<p>maximumscore 2</p> <p><i>Voorbeelden van juiste antwoorden zijn twee van de volgende:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De Amerindianen moesten grondgebied afstaan. - De Amerindianen werden gedwongen om te verhuizen naar reservaten. - Veel Amerindianen stierven aan ziektes en uitputting. 	
	<i>Per juist antwoord:</i>	1
	<u>De industrialisatie van Aruba</u>	
21	<p>maximumscore 1</p> <p>B</p>	
22	<p>maximumscore 1</p> <p>Omdat de inkomstenbronnen tijdens de agrarische ambachtelijke samenleving op Aruba vóór 1924 niet genoeg geld opleverde moesten mensen naar het buitenland verhuizen om te gaan werken.</p>	

vraag	antwoord	deelscore
23	maximumscore 1 Venezuela had een dictator aan de macht.	
24	maximumscore 3 <i>Voorbeelden van juiste antwoorden zijn drie van de volgende:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Werkgelegenheid steeg. - Welvaart steeg. - Koopkracht steeg. - Primaire sector verdween. - Aruba veranderde van een exportland naar een importland. - Aruba veranderde van een veelzijdige economie naar een eenzijdige economie. - Handelsmigranten. 	
	<i>Per juist antwoord:</i>	1
25	maximumscore 1 C	
26	maximumscore 3 <ol style="list-style-type: none"> 1. Sociale mobiliteit. 2. Sociale klasse. 3. Sociale segregatie. 	
	<i>Per juist antwoord:</i>	1
27	maximumscore 2 <i>Voorbeelden van juiste antwoorden zijn twee van de volgende:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Minimumloon. - Ontslagwet. - Vakbonden werden erkend. 	
	<i>Per juist antwoord:</i>	1
28	maximumscore 1 Beide hebben voor een migratiestroom gezorgd.	

vraag	antwoord	deelscore
-------	----------	-----------

29

maximumscore 3

1. Arubaanse plattelandsbevolking.
2. Inwoners van San Nicolaas.
3. Handelsmigranten.

Per juist antwoord:

1

Koude Oorlog

Het ontstaan van de Koude Oorlog

30

maximumscore 1

Duitsland mag wel een deel van Tsjechoslowakije hebben in ruil voor vrede.

31

maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn twee van de volgende:

Punt nr.: 3

Uitleg: Stalin maakte de gebieden die door de Sovjet-Unie waren bevrijd communistisch.

Punt nr.: 5

Uitleg: De Oost-Europese landen mochten van de Sovjet-Unie niet deelnemen aan het Marshallplan.

Punt nr.: 6

Uitleg: De grenzen tussen de West- en Oost-Europese landen werden door de Sovjet-Unie hermetisch afgesloten.

Per juist antwoord:

1

De keuze punt nummer en uitleg moeten goed zijn om de deelscore te kunnen krijgen.

32

maximumscore 1

Conferentie van Jalta.

33

maximumscore 1

C

vraag	antwoord	deelscore
34	<p>maximumscore 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Juist. 2. Juist. 3. Onjuist. 4. Onjuist. 	
	<i>Indien <u>vier</u> antwoorden juist</i>	3
	<i>Indien <u>drie</u> of <u>twee</u> antwoorden juist</i>	2
	<i>Indien <u>één</u> antwoord juist</i>	1
35	<p>maximumscore 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vrijheid. 2. Gelijkheid. 3. Politieke verkiezingen. 4. Geen politieke verkiezingen. 	
	<i>Indien <u>vier</u> antwoorden juist</i>	3
	<i>Indien <u>drie</u> of <u>twee</u> antwoorden juist</i>	2
	<i>Indien <u>één</u> antwoord juist</i>	1
36	<p>maximumscore 1</p> <p><i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De Amerikaanse regering zag het communisme als een enorme bedreiging voor de wereld. - De Amerikanen hadden een andere ideologie dan de Russen. 	
37	<p>maximumscore 1</p> <p>De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie hebben, als permanente leden van de Veiligheidsraad, vetorecht. Hierdoor blokkeren ze elkaars beslissingen.</p>	
38	<p>maximumscore 3</p> <p>Het Westen: 3 en 4. Het Oostblok: 1, 2 en 5.</p>	
	<i>Indien <u>vijf</u> antwoorden juist</i>	3
	<i>Indien <u>vier</u> of <u>drie</u> antwoorden juist</i>	2
	<i>Indien <u>twee</u> of <u>één</u> antwoord juist</i>	1

vraag

Antwoord

deelscore

39

maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Na de Tweede Wereldoorlog hadden de Verenigde Staten de atoombom en de andere landen niet.
- Na de Tweede Wereldoorlog bleek de Verenigde Staten een economische macht te zijn.

40

maximumscore 1

Bij escalatie van een conflict tussen beiden zou het tot een gewapend treffen kunnen komen met gebruik van kernwapens.

41

maximumscore 1

Vanaf het moment dat ook de Sovjet-Unie over de atoombom beschikte, wisten de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie dat ze elkaar konden vernietigen. Hierdoor gebruikten ze de wapens niet. Het bleef bij dreigen.

Duitsland in de Koude Oorlog

42

maximumscore 2

De regering van de Verenigde Staten nam het initiatief tot het Marshallplan, omdat men de verspreiding van het communisme wilde voorkomen. Vooral omdat veel mensen in Europa in armoede leefden en zich keerden tot het communisme. Tevens zocht de Verenigde Staten een groter afzetgebied voor zijn producten.

Indien drie begrippen in juiste onderlinge samenhang

2

Indien twee begrippen in juiste onderlinge samenhang

1

vraag	Antwoord	deelscore
43	maximumscore 1 D	
44	maximumscore 3 1. Gevolg. 2. Gevolg. 3. Gevolg. 4. Gevolg. 5. Gevolg.	
	<i>Indien <u>vijf</u> antwoorden juist</i> <i>Indien <u>vier</u> of <u>drie</u> antwoorden juist</i> <i>Indien <u>twee</u> of <u>één</u> antwoord juist</i>	3 2 1
45	maximumscore 1 Ijzeren Gordijn.	
46	maximumscore 1 Duitse Democratische Republiek.	
47	maximumscore 1 <i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i> - De Muur werd gebouwd op Oost-Duits grondgebied. - Het voorkomen van een conflict.	
48	maximumscore 1 Alleen met speciale pasjes en na uitgebreide controles mochten burgers via een van de doorgangen naar het Westen.	
49	maximumscore 1 Brandt wilde met zijn Ostpolitik de spanningen tussen de BRD en de DDR verminderen getuige de pasjesovereenkomst. In 1971 na het afsluiten van een verdrag over Berlijn, werden de bezoekmogelijkheden vergroot.	

vraag	Antwoord	deelscore
50	<p>maximumscore 1 <i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De Stasi controleerde de hele samenleving in Oost-Duitsland. - Een uitgebreid systeem van verklikkers zorgde ervoor dat mensen zwegen en niets meer durfden. 	
<u>Koude Oorlog ver weg en dichtbij</u>		
51	<p>maximumscore 1 Aan het Rode Boekje, waarin Mao's belangrijkste uitspraken stonden. Alle Chinezen moesten het Rode Boekje uit hun hoofd leren en er dagelijks uit citeren.</p>	
52	<p>maximumscore 1 Noord-Korea.</p>	
53	<p>maximumscore 1 Als Zuid-Vietnam communistisch zou worden, zouden de buurlanden ook communistisch worden.</p>	
54	<p>maximumscore 1 <i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De Amerikanen steunden Israël en de Russen hielpen de Arabische landen. - In 1979 viel het Russische leger Afghanistan binnen en hielp daar een communistische regering aan de macht. Moslimstrijders die het tegen de Russische bezetters opnamen, kregen wapens van de Amerikanen. 	
55	<p>maximumscore 1 Na de Cubacrisis probeerden de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie gevaarlijke conflicten te vermijden.</p>	
56	<p>maximumscore 1 D</p>	

vraag	Antwoord	deelscore
57	maximumscore 1 C	
58	maximumscore 1 <i>Voorbeeld van een juist antwoord is:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Het is vreemd dat jongeren die door de communistische regering werden uitgekozen verandering en vrijheid wilden. - Het waren hoofdzakelijk jonge activisten die hoorden bij de organisatie van de Communistische Partij. 	
59	maximumscore 1 Het uitéenvallen van de Sovjet-Unie.	
60	maximumscore 1 Het gevolg voor Gorbatsjov was dat hij overbodig werd en kon vertrekken.	

5 Inzenden scores

De examiner verwerkt **na de eerste correctie** de scores van **alle kandidaten** in alfabetische volgorde in de digitale versie van het scoreblad. Dit scoreblad wordt door het Examenbureau verstrekt.

De examiner mailt dit ingevulde **voorlopige scoreblad**, nog **voordat het werk naar de gecommiteerde wordt gestuurd**, naar het Examenbureau.

Nadat de bespreking van het werk met de gecommiteerde heeft plaatsgevonden, past de examiner het voorlopige scoreblad aan en stuurt deze **definitieve versie** naar het Examenbureau.

Het Examenbureau analyseert de scores en **stelt de definitieve cesuur/N-term vast**. Na vaststelling **ontvangen de directeuren van de scholen de omzettingstabel** voor het desbetreffende vak van het Examenbureau.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 J.M. Keynes: De economische gevolgen van de vrede; 1920; bewerkt.
- bron 2 <http://wps.ablongman.com/wps/media/objects/2661/2725147/>
- bron 3 <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/rise-to-world-power>
- bron 4 De Olympische Spelen in Berlijn (1936); Memo; bewerkt.
- bron 5 <https://wolfsonianfiulibrary.wordpress.com/2011/04/01/art-and-propaganda>.
- bron 6 <http://www.niod.knaw.nl/en/projects/between-democracy-and-fascism>
- bron 7 Onderscheidingen in Nazi-Duitsland; Memo; bewerkt.
- bron 8 <Http://poisonpage.blogspot.com/2011/03/world-war-in-cartoons-by-illingworth.html>.
- bron 9 <http://poisonpage.blogspot.com/2011/03/world-war-in-cartoons-by-illingworth.html>.
- bron 10 <http://poisonpage.blogspot.com/2011/03/world-war-in-cartoons-by-illingworth.html>.
- bron 11 <http://poisonpage.blogspot.com/2011/03/world-war-in-cartoons-by-illingworth.html>.
- bron 12 <http://poisonpage.blogspot.com/2011/03/world-war-in-cartoons-by-illingworth.html>.
- bron 13 sporen Havo-VWO: gegevens over iemands verblijfplaats
- bron 14 website van de Anne Frankstichting; 2004; bewerkt.
- bron 15 <http://meesterhenksgeschiedenis.yurls.net/nl/page/881005>.
- bron 16 <http://socialeslomahermosa.blogspot.com/2015/10/el-mestizaje.html>
- bron 17 vragen aan de geschiedenis - Deel 2 (Wolters-Noordhoff).
- bron 18 <https://static.examenblad.nl/9336105/d/ex2005/500010-1-582b.pdf>.
- bron 19 <http://www.nisk.k12.ny.us/fdr/ideas/portfolio/shapiro/shapiro.html>.
- bron 20 <http://frontpage.fok.nl/nieuws/659697/israel-valt-opnieuw-gazastrook-aan.html>
- bron 21 C. Townshend, Terrorism (2002).
- bron 22 <http://poisonpage.blogspot.com/2011/03/world-war-in-cartoons-by-illingworth.html>.
- bron 23 sporen Havo-VWO: gegevens over iemands verblijfplaats
- bron 24 website van de Anne Frankstichting; 2004; bewerkt.
- bron 25 <http://meesterhenksgeschiedenis.yurls.net/nl/page/881005>.
- bron 26 <http://socialeslomahermosa.blogspot.com/2015/10/el-mestizaje.html>
- bron 27 vragen aan de geschiedenis - Deel 2 (Wolters-Noordhoff).
- bron 28 <https://static.examenblad.nl/9336105/d/ex2005/500010-1-582b.pdf>.
- bron 29 <http://www.nisk.k12.ny.us/fdr/ideas/portfolio/shapiro/shapiro.html>.
- bron 30 <http://frontpage.fok.nl/nieuws/659697/israel-valt-opnieuw-gazastrook-aan.html>
- bron 31 C. Townshend, Terrorism (2002).